

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 26/2008 vp

Hallituksen esitys laeiksi kuluttajaneuvonnasta sekä Kuluttajavirastosta annetun lain 1 §:n ja Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n muuttamisesta

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 20 päivänä toukokuuta 2008 lähettäessään hallituksen esityksen laeiksi kuluttajaneuvonnasta sekä Kuluttajavirastosta annetun lain 1 §:n ja Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n muuttamisesta (HE 54/2008 vp) valmis-televasti käsiteltäväksi talousvaliokuntaan samalla määrännyt, että hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Ulla Karhu, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Veli-Pekka Hautamäki, oikeusministeriö
- johtaja Päivi Hentunen, Kuluttajavirasto

- työmarkkinalakimies Lauri Niittylä, Kunnallinen työmarkkinalaitos edustaen Suomen Kuntaliittoa
- lakimies Heikki Sipiläinen, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- työmarkkina-asiamies Juha Isoniemi, Kuntalan unioni
- neuvottelujohtaja Jukka Kauppala, Tekniikan ja Peruspalvelujen Neuvottelujärjestö KTN ry
- professori Olli Mäenpää.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- valtiovarainministeriö
- Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty ry
- Akavan Erityisalat ry
- professori Kaarlo Tuori.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kuluttajaneuvonnasta, joka korvaisi nykyisen lain kuluttajaneuvonnan järjestämisestä kunnassa. Ehdotuksen mukaan kuluttajaneuvonta olisi valtion rahoittamaa ja järjestämää toimintaa. Kuluttajaneuvonnan sisältö määritettäisiin uudelleen, kuitenkin nykyisen kuluttajaneuvonnan järjestä-

misestä kunnassa annetussa laissa säädettyjen tehtävien pohjalta.

Kuluttajaneuvonnan johto, ohjaus ja valvonta kuuluisivat Kuluttajavirastolle. Kuluttajaneuvonta olisi maistraattien tehtävä kuitenkin siten, että tehtävä ei olisi alueellisesti määräytyvä. Valtiovarainministeriö määräisi ne maistraatit,

joissa kuluttajaneuvontaa hoidetaan. Ensisijaisesti maistraatti järjestäisi tehtävien hoidon nimeämällä neuvoja toimipisteisiinsä. Maistraatti voisi myös hankkia kuluttajaneuvonnan palvelut sopivalta palvelujen tuottajalta.

Laissa olisi lisäksi säännöksiä muun muassa kuluttajaneuvontaan oikeutetuista ja kuluttajaneuvojien kelpoisuudesta. Päätoimisina kuluttajaneuvontatehtäviä hoitavat henkilöt voisivat

halutessaan laissa säädetyin edellytyksin tulla nimitetyiksi maistraattiin perustettaviin virkoihin.

Esitykseen liittyvät lisäksi lait Kuluttajavirustosta annetun lain 1 §:n ja Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n muuttamisesta.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2009.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esitys liittyy kunta- ja palvelurakennuudistukseen, jota koskeva laki on tullut voimaan helmikuussa 2007 (169/2007). Tämä puitelain luonteinen sääntely muodostuu monen tyyppisistä normeista. Sanottu laki sisältää lainsäädäntötoimeksiantoja, suunnitteluvaihtoehtoja ja suunnittelun tavoitteita sekä suoraan sovellettavia säännöksiä (HaVM 31/2006 vp). Nyt käsiteltävänä olevien lakiehdotusten tarkoituksena on siirtää kuluttajaneuvontapalvelujen tuottaminen kunnilta valtion tehtäväksi antamalla varsinaisen kuluttajaneuvonta maistraattien tehtäväksi ensi vuoden alusta. Maistraatteja on 24, ja niiden palveluverkosto on koostunut kuluvan vuoden alusta 56 toimipisteestä.

Täytettäessä kuluttajaneuvojan ja avustavan henkilökunnan virkoja ensimmäistä kertaa virat voidaan hallituksen esityksen mukaan täyttää haettavaksi julistamatta. Päätoiminen vakinainen viranhaltija, jonka kuluttajaneuvontaan käytetyn työajan osuus on ollut vähintään 70 prosenttia, nimitetään suostumuksellaan samalla työssäkäyntialueella perustettavan maistraatin virkaan kelpoisuusvaatimusten estämättä. Suostumuksellaan henkilö voidaan nimittää myös toiselle työssäkäyntialueelle. Vastaavasti voidaan menetellä työsopimussuhteisen henkilökunnan kanssa.

Valiokunta tähdentää, että kuluttajaneuvonnan tehtävät ovat laaja-alaisia tietotaitovaatimuksiltaan. Tämän lisäksi työssä korostuvat henkilökohtaiset ominaisuudet asiakastyö- ja neuvottelutaitoineen sekä yhteistyökykyineen.

Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että kuluttajaneuvonnan tehtävissä pitkään toimineet henkilöt voivat jatkaa tehtävissään myös vastaisuudessa.

Esitykseen sisältyvä pääperiaate on, että kuluttajaneuvojat sijoitetaan tehtäviinsä nykyisen työssäkäyntialueensa sisällä. Valiokunta katsoo, että sijoituspaikkoja suunniteltaessa on tärkeää kuulla ja ottaa huomioon myös siirtyvän henkilöstön omia toiveita mahdollisista työssäkäyntialueiden vaihdoista. Sijoituspaikkoja suunniteltaessa on syytä hyödyntää myös neuvojien paikallistuntemus.

Valiokunta kiinnittää huomiota kuluttajaneuvonnan riittävään resursointiin. Esityksessä on varauduttu 82 henkilötyövuoden siirtymiseen maistraatteihin. Tämä vastaa saadun selvityksen mukaan toukokuussa 2007 käytettävissä olleita voimavaroja. Kuluttajaneuvonnan tehtävät ovat kuitenkin viime vuosina jatkuvasti lisääntyneet, ja kuluttajaneuvonta on kunnissa ruuhkautunut. Vaikka tiukat kunnalliset neuvonta-alueet häviävät, kuluttajaneuvojien mahdollisuus erikoistua ja sähköisten palvelujen hyödynnettävyys lisääntyvät, nämä seikat eivät yksin pysty vastaamaan lisääntyneeseen kuluttajaneuvonnan tarpeeseen.

Nykyiset sähköiset järjestelmät mahdollistavat neuvottavien ja neuvojien toimimisen välimatkojen päästä. Valiokunta muistuttaa kuitenkin, että osa kuluttajaneuvojien työstä on tehtävä vastaisuudessakin henkilökohtaisesti. Palveluiden sijoituspaikkoja suunniteltaessa on huolehdittava siitä, ettei asiakkaille tule kohtuutto-

mia asioimismatkoja kuluttajaneuvojien luo. Osalla väestöä — esimerkiksi ikääntyneillä tai syrjäytyneillä — ei ole välttämättä mahdollisuuksia käyttää sähköisiä palveluita, ja heidän mahdollisuutensa kuluttajaneuvonnan tavoittamiseen voivat olla muutoinkin rajallisia. Kuitenkin tällaisilla henkilöillä saattaa olla korostunut tarve kuluttajaneuvonnan palveluihin. Valiokunta toteaa, että uudistuksen tavoitteena on kuluttajaneuvonnan toteuttaminen tehokkaasti sekä tarjota neuvontapalveluja tasapuolisesti koko maassa. Neuvonta-alueiden laajenemisella maassa, jossa on pitkiä etäisyyksiä ja harvaa asutusta, ei ole yksinomaan myönteisiä vaikutuksia. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että toimipisteiden määrä kyetään pitämään riittävän laajana esimerkiksi yhteispalvelun ja tiettyä aikana avoimena olevien palveluyksikköjen avulla.

Valiokunta korostaa, että siirtyvän henkilökunnan palkkataso on turvattava myös siirtymähetken jälkeen. Nyt lakiehdotus turvaa vain siirtymähetkellä euromääräisen palkan eikä lain samamuodosta käy ilmi siirtymävaiheen jälkeisen palkkatason turvaaminen. Tältä osin lakiehdotusta on välttämättä täsmennettävä.

Valiokunta tähdentää, että kuluttajaneuvonta tulee säilyttää valtion vastuulle kuuluvana palveluna, jotta voidaan turvata asiantunteva, nykYTEKNIKALLA varustettu sekä tasapuolinen palvelumuoto. Hallituksen esitys mahdollistaa toissijaisesti myös palvelujen ostamisen sellaiselta palveluntuottajalta, joka kykenee hoitamaan kuluttajaneuvonnan tehtävät. Mikäli tällainen palvelutuotanto sisältyy säädettävään lakiin, tulee ensimmäisen lakiehdotuksen 2 §:n 3 momenttiin sisällyttää velvoite noudattaa hyvän hallinnon takeiden turvaamiseksi hallintolain (434/2003) säännösten lisäksi muuta yleishallintolainsäädäntöä. Tämä merkitsee, että ostopalveluja koskeviksi on tarpeen säätää myös laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999), kielila-

ki (423/2003) ja saamen kielilaki (1086/2003). Lisäksi ostopalveluneuvojan tulee täyttää ensimmäisen lakiehdotuksen 5 §:ssä säädetyt kelpoisuusvaatimukset. Edellä lausuttu perustuu siihen, että kuluttajaneuvontaan sisältyy muun muassa oikeudellista neuvontaa ja sovittelua, joita voidaan sisällöllisin perustein pitää perustuslain 124 §:n tarkoittamana julkisena hallinto-tehtävänä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että rikosvastuu- ja vahingonkorvauskysymykset on järjestettävä tässä yhteydessä.

Valiokunta ei pidä perusteltuna, että kunta tai kuntayhtymä on velvollinen korvauksetta luovuttamaan omistamansa kalusteet, laitteet, atk-ohjelmat ja muun viranomaisen toiminnan kannalta tarpeellisen irtiamiston maistraatille, jos sitä on käytetty yksinomaan kuluttajaneuvontapalvelujen tuottamiseen. Valiokunta ei puolla myöskään esitystä siltä osin kuin on kysymys velvoitteesta määrääjäksi korvausta vastaan luovuttaa maistraatille käyttöoikeus toimistotiloihin ja tietoliikenneyhteyksiin, joita on käytetty yksinomaan kuluttajaneuvontapalveluiden tuottamiseen. Säädösehdoista ei voida hyväksyttävästi perustella kunnille maksetulla laskennallisella yleisellä valtionosuudella, johon on sisällytetty osuus kuntakentälle kuluttajaneuvonnasta aiheutuneista kustannuksista. Esityksessä ehdotetaan yleistä valtionosuutta leikattavaksi kuluttajaneuvonnan tehtäviä vastaavasti. Samalla on huomattava, että laskennallisessa valtionosuusjärjestelmässä valtionosuudet eivät ole tähänkään mennessä vastanneet todellisia kustannuksia.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

HaVL 26/2008 vp — HE 54/2008 vp

Helsingissä 21 päivänä lokakuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Tapani Tölli /kesk	Timo Korhonen /kesk
jäs.	Thomas Blomqvist /r	Valto Koski /sd
	Maarit Feldt-Ranta /sd	Outi Mäkelä /kok
	Juha Hakola /kok	Petri Pihlajaniemi /kok
	Rakel Hiltunen /sd	Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
	Heli Järvinen /vihr	Unto Valpas /vas
	Elsi Katainen /kesk	vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto.